

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Неофит Рилски”
за дисертационен труд на тема на тема: **„Използване на информационни и комуникационни технологии при обучението на ученици с ХАДВ на гръцки език ”**, за получаване на образователната и научна степен „доктор” в
Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: **Мария Манариоти**

Научни ръководител: **Проф. д-р Неда Балканска**

Настоящото становище е изготвено на основание заповед № РД-38-661/18.12.2023 на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Мария Манариоти е редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език в катедра „Специална педагогика“, Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен със ЗРАС и Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет.

Бакалавърската степен по начално образование и следдипломната квалификация по специално образование позволяват на Мария Манариоти да работи последователно от 2016 като учител за паралелна подкрепа на деца с умствена недостатъчност и дете с емоционални разстройства; учител в отдела по интеграция в начално училище; учител за паралелна подкрепа на деца с разстройство от аутистичния спектър, както и на дете с хиперактивност. Образованието и натрупаният опит от работа с деца със СОП мотивират

Мария Манариоти да продължи обучението си в Докторска програма „Специална педагогика“ на СУ „Св. Климент Охридски“ и да реализира изследователска дейност по проблеми на обучението на ученици с хиперактивност с дефицит на внимание (ХАДВ).

Актуалност на тематиката

Синдромът на хиперактивност и дефицит на вниманието в последните години се превърна в едно от най-често срещаното поведенческо разстройство. Последствията от него засягат не само представянето на детето в училище и академичните му постижения, но и взаимоотношенията с връстниците и социално-емоционалното му развитие. Това налага реализирането на комплексен и индивидуален подход, търсенето и прилагането на ефективни начини и средства, които могат значително да повлияят проявленията на синдрома. В този контекст компютърът е полезно средство за преподаване и учене на деца с увреждания. Той има разнообразни функции и предоставя достатъчно възможности за тяхното обучение и развитие. Затова дисертационното изследване на Мария Манариоти, насочено към използване на специфичен софтуер за подобряване на поведението и представянето в обучението по език на учениците с хиперактивност с дефицит на внимание е необходимо и значимо за педагогическата теория и практика.

На базата на проучени литературни източници и запознаване с резултати от съвременни изследвания в областта на обучението на деца с ХАДВ докторант Манариоти насочва вниманието към необходимостта от търсене на възможности за внасяне на промяна в тяхното обучение, тъй като те често не реагират ефективно на традиционните стратегии и техники на преподаване. Акцентира върху влиянието на компютъра върху поведението на децата с ХАДВ и необходимостта от въвеждането на ИКТ в обучението

им. Насочва към ефективността от включване на подходящ образователен софтуер за тези деца.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа общо 211 страници, от които *121 основен текст* структуриран в увод, 4 глави и заключение. На 17 страници е посочена литературата, включваща заглавия на гръцки и английски език, както и онлайн източници. Приложението – текстове за четене с разбиране, таблици и фигури, илюстриращи резултати от направеното изследване е разположено на 73 страници.

В основния текст също са включени таблици и фигури, представящи времето на отчитане по отношение на времето на измерване и наличието на синдром на ХАДВ (по отделно при момичета и момчета); оценка на *вниманието* на учениците във връзка с времето на измерване и наличието на синдром на ХАДВ (по отделно при момичета и момчета); оценка на *поведението* на учениците във връзка с времето на измерване и наличието на синдром на ХАДВ (по отделно при момичета и момчета).

В увода накратко се посочва актуалността на избраната тема и се представя общата и по-конкретна цел на изследването. Описана е, според схващанията на различни автори, същността на експеримента като метод на научно изследване, предимствата му пред други методи, значимостта му в поведенческите науки и широкото му използване от психолози и психоаналитици, социолози, криминалисти и др. Изброени са трите етапа на проведения от докторант Манариоти експеримент.

Литературният обзор по изследваната проблематика е направен в първите две глави. Накратко са представени схващания на различни автори за същността на хиперактивността с дефицит на вниманието, неговата етиология, патогенеза. Вниманието се насочва към симптоматика, към

съпътстващи разстройства, към най-честите проблеми, които се появяват при четенето и писменото изразяване. Посочва се значимостта на индивидуалната когнитивна и поведенческа психотерапия, както и семейната психотерапия за справяне със социалните, семейните и образователните проблеми на децата с ХАДВ. Представят се образователни подходи предложени от различни автори, насочени към подобряване и обучение на функционалната памет, т.е. краткосрочната, която се очертава като ядрото на решаването на проблеми на тези деца и ролята на родители и учители в този процес. Описват се основни методически подходи, прилагани в езиковото обучение – традиционен и структурен, функционален, комуникативен, текстоцентричен и др; концепцията за грамотност отнасяща се не само до способността за четене и писане, но и до способността на човека да функционира ефективно в комуникацията; въвеждането на ИКТ в ежедневната образователна практика и значимостта им за подобряване поведението на децата с ADHD, на самочувствието им.

Разглеждайки съвременните тенденции в обучението на ученици с ХАДВ докторант Манариоти представя мнения за езиковите нарушения и развитие на езиковата култура при тези деца. Посочва изследвания според които децата с ХАДВ имат проблеми с изразяването и възприемането на езика, демонстрират лошо представяне на езикови тестове, говорни ограничения, затруднения в общуването и в социалната езикова комуникация. Подчертава схващания относно ролята на учителя в справянето с неблагоприятни ситуации, причинени от ученици с ХАДВ и значимостта на степента на информираност на учителите по въпроси, свързани със симптоматиката, етиологията и особено начините на преподаване на ученици с ХАДВ за ефективността на обучението им. Описва някои мерки, които учителите могат да предприемат с цел предотвратяване на социалното

отхвърляне на децата и създаване на атмосфера, подобряваща взаимодействието сред учениците в класа. Изтъква мнения на автори определяйки използването на компютъра като значима възможност за подобряване на сътрудничеството на учениците и насърчаване на тяхната правилна комуникация и взаимодействие, за персонализирано обучение и преподаване и компютърното обучение за осъществяването на директната обратна връзка.

Глава 3 и глава 4 представят методологията на изследване, анализа и обобщението на получените резултати. Коректно са конкретизирани цел, задачи, 4 хипотези и методи на изследването. Посочени са етапите и контингента на експерименталното изследване - 100 ученици, разделени на две групи: експерименталната група състояща се от 50 ученика с ХАДВ и контролната група от 50 ученика без ХАДВ, които посещават начални училища в префектурите на Северна Гърция. Учениците с ХАДВ са от частни заведения: Солун - центъра по трудотерапия, Родопи, Ксанти - Центъра за творческа заетост за деца, Кавала - логопедичния център, Центъра за творческа заетост за деца на Комотини и Серес – езиков център.

В съответствие с формулираната цел е използвани един от най-популярните софтуери Scratch в началните и гимназиалните училища в Гърция. Това е инструмент за програмиране, базиран на блокове, лесен за използване и за научаване. Упражненията на този софтуер са разработени в онлайн среда.

Създаден е потребителски профил (потребителско име: manarioti – парола: manariotimail#1) и са разработени 4 проекта: Игра на правопис; Игра с множество избори за 1-2 клас, за 3-4 клас и за 5-6 клас. Представен е кодът, използван в игрите. Настройките за класове 1-2 са различни от настройките

за класове 3-4 и тези за класове 5-6. Всички дейности са достъпни директно онлайн от стандартен уеб браузър.

Анализът на резултатите включва описателна статистика и инферентна статистика. Представени е процента на правилните отговори от упражненията за правопис, на правилните отговори от упражнение за разбиране, процент на грешните отговори на четене, оценки на вниманието и на поведението на учениците с ХАДВ. Статистическият анализ потвърждават първата и втората изследователска хипотеза. По отношение на третата хипотеза се доказва, че използването на ИКТ ясно подобрява представянето на учениците с ХАДВ, подобрява значително вниманието и поведението на тези деца със синдром на ХАДВ в сравнение с децата без синдром на ХАДВ. Четвъртата хипотеза, не се потвърждава.

Анализът на получените от направеното изследване резултатите дават основание на докторант Манариоти да обобщи, че за децата с ХАДВ използването на компютри в образователния процес е ефективна алтернативна образователна стратегия, от една страна, защото децата с ХАДВ показват умения успешно да боравят с компютри, от друга страна, защото символите и изображенията стимулират интереса им. Въпреки това, използването на компютърни игри не е показано, тъй като е наблюдавано, че те повишават възбудата и активността на децата.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 4 на брой и са по темата на дисертационния труд. Всички са публикувани в сборника „Квалификация и добри педагогически практики“. Пета част, НОЕМВРИ 2022 – ЮНИ 2023, ISBN 978-854-92368-4-2, а не както е посочила авторката - докторант Манариоти във FINE MAGAZINE.

Автореферат

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. Достатъчно информативно е представено съдържанието по отделните глави. Открити са обобщените изводи, препоръки и приноси на автора.

Приноси:

Приемам посочените от докторант Мария Манариоти приноси, но смятам, че е добре 2 и 3 принос да се формулират по-кратко и се обединят, 4 и 5 принос – също.

Препоръки и бележки към дисертационния труд:

- По-голямата част от увода представя схващания на различни автори по отношение на същността на експеримента като метод на научно изследване, предимствата му пред други методи, значимостта му в поведенческите науки и широкото му използване от психолози и психоаналитици, социолози, криминалисти и др. Смятам, че мястото на този текст не е в увода. Същият текст се повтаря в трета глава – с.72-73.
- В теоретичната част, при представяне на схващанията на различни автори, липсва на много места гледната точка на докторанта.
- Публикациите на автора по темата на дисертационния труд е необходимо да се посочат коректно.

Въпрос:

Какви препоръки можете да дадете на учителите за ефективно използване на информационни и комуникационни технологии в обучението по език на ученици с ХАДВ?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Мария Манариоти, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор”.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираното умение за научно изследване и приносите на автора, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Мария Манариоти в област на висше образование: 1.Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

23.01.2024 г.

Изготвил рецензията:

Проф. д-р Пелагия Терзийска